

Thin

ਕਖਗਘਙਚਛਜੜਝਟਠਡਢਣਤਬਦਧਨਪਫਬਭਮਯਯਰਲਲਵਸ਼ਸਹਖਗਜ਼ੜਫ ਏਓ ਐਓ ਐਓ ੲ
ਅਆਇਈਉਊਓਏਐਓ ੦੧੨੩੪੫੬੭੮੯

Ultra Light

ਕਖਗਘਙਚਛਜੜਝਟਠਡਢਣਤਬਦਧਨਪਫਬਭਮਯਯਰਲਲਵਸ਼ਸਹਖਗਜ਼ੜਫ ਏਓ ਐਓ ਐਓ ੲ
ਅਆਇਈਉਊਓਏਐਓ ੦੧੨੩੪੫੬੭੮੯

Light

ਕਖਗਘਙਚਛਜੜਝਟਠਡਢਣਤਬਦਧਨਪਫਬਭਮਯਯਰਲਲਵਸ਼ਸਹਖਗਜ਼ੜਫ ਏਓ ਐਓ ਐਓ ੲ
ਅਆਇਈਉਊਓਏਐਓ ੦੧੨੩੪੫੬੭੮੯

Regular

ਕਖਗਘਙਚਛਜੜਝਟਠਡਢਣਤਬਦਧਨਪਫਬਭਮਯਯਰਲਲਵਸ਼ਸਹਖਗਜ਼ੜਫ ਏਓ ਐਓ ਐਓ ੲ
ਅਆਇਈਉਊਓਏਐਓ ੦੧੨੩੪੫੬੭੮੯

Medium

ਕਖਗਘਙਚਛਜੜਝਟਠਡਢਣਤਬਦਧਨਪਫਬਭਮਯਯਰਲਲਵਸ਼ਸਹਖਗਜ਼ੜਫ ਏਓ ਐਓ ਐਓ ੲ
ਅਆਇਈਉਊਓਏਐਓ ੦੧੨੩੪੫੬੭੮੯

Semi Bold

ਕਖਗਘਙਚਛਜੜਝਟਠਡਢਣਤਬਦਧਨਪਫਬਭਮਯਯਰਲਲਵਸ਼ਸਹਖਗਜ਼ੜਫ ਏਓ ਐਓ ਐਓ ੲ
ਅਆਇਈਉਊਓਏਐਓ ੦੧੨੩੪੫੬੭੮੯

Bold

ਕਖਗਘਙਚਛਜੜਝਟਠਡਢਣਤਬਦਧਨਪਫਬਭਮਯਯਰਲਲਵਸ਼ਸਹਖਗਜ਼ੜਫ ਏਓ ਐਓ ਐਓ ੲ
ਅਆਇਈਉਊਓਏਐਓ ੦੧੨੩੪੫੬੭੮੯

Extra Bold

ਕਖਗਘਙਚਛਜੜਝਟਠਡਢਣਤਬਦਧਨਪਫਬਭਮਯਯਰਲਲਵਸ਼ਸਹਖਗਜ਼ੜਫ ਏਓ ਐਓ ਐਓ ੲ
ਅਆਇਈਉਊਓਏਐਓ ੦੧੨੩੪੫੬੭੮੯

Black

ਕਖਗਘਙਚਛਜੜਝਟਠਡਢਣਤਬਦਧਨਪਫਬਭਮਯਯਰਲਲਵਸ਼ਸਹਖਗਜ਼ੜਫ ਏਓ ਐਓ ਐਓ ੲ
ਅਆਇਈਉਊਓਏਐਓ ੦੧੨੩੪੫੬੭੮੯

Consonants

ਕਖਗਘਙਚਛਜਝਟਠਡ
ਢਣਤਥਦਧਨਧਫਬਭਮਯਜ
ਰਲਲਵਸ਼ਸ਼ਹਖਗਜੜਫਣਓ

Numerals

੦੧੨੩੪੫੬੭੮੯

Misc

₹ | ||
!#?/_{}[]()— —*
“ ” ‘ ’
: ; , ” , … •

Vowels

ਅਆਇਈਉਊਓਏਐਓ

Vowel signs and modifiers

ੇ ੈ ੋ ੌ ੍ ੎ ੐ ੑ ੒ ੓ ੔
ੱ ੱ ੲ ੳ

Other

ੴ ੴ

Consonants

ਕਖਗਘਙਚਛਜਝਞਟਠਡ
ਢਣਤਥਦਧਨਪਫਬਭਮਯਜ
ਰਲਲਵਸਸਹਖਗਜੜਫਣਓ

Numerals

၀၇၃၃၈၄၆၅၇၉

Misc

₹ | ||

!#?/_{}[]()— —*

“ ” ‘ ’
 ∙ ∙
 ∙ ∙ , , , , ∙ ∙ ∙ ∙

Vowels

ਅਮਾਇਈਉਉਓਏਐਐਂ

Vowel signs and modifiers

Other

ਗੁਰ ਗੁਰ

Consonants

ਕਖਗਘਙਚਛਜਝਞਟਠਡ
ਢਣਤਥਦਧਨਪਫਬਭਮਯਜ
ਰਲਲ਼ਵਸ਼ਸ਼ਹਖ਼ਗ਼ਜ਼ੜਫ਼ਏਓ

Numerals

၀၇၃၃၈၄၆၅၇၉

Misc

₹ | ||

!#?/_{}[]()--*

“ ” “ ”
: : ; ; , , ... •

Vowels

ਮਮਾਇਈਉਉਓਏਐਐ

Vowel signs and modifiers

Other

ਗੁਰ ਗੁਰ

Consonants

ਕਖਗਘਙਚਛਜਝੜਟਠਡ
ਢਣਤਥਦਧਨਪਫਬਭਮਯਜ
ਰਲਲ਼ਵਸ਼ਸ਼ਹਖ਼ਗ਼ਜ਼ੜਫ਼ਏਓ

Numerals

၀၇၃၃၈၄၆၅၇၉

Misc

₹ | ||

!#?/_{}[]()--*

“ ” “ ”
: ; , , , ... •

Vowels

ਅਮਾਇਈਉਊਓਏਐਐਂ

Vowel signs and modifiers

Other

ੴ ੴ

Consonants

ਕਖਗਘਙਚਛਜਝਵਟਠਡ
ਢਣਤਥਦਧਨਪਫਬਭਮਯਜ
ਰਲਲ਼ਵਸ਼ਸ਼ਹਖਗਜ਼ੜਫ਼ਏਓ

Numerals

၀၇၃၃၈၄၆၅၇၉

Misc

₹ | ||
!#?/_{}[]()--*
:.,,“”‘’,,...•

Vowels

ਅਮਾਇਈਉਊਓਏਐਐਂ

Vowel signs and modifiers

Other

ੴ ੴ

Consonants

ਕਖਗਘਙਚਛਜਝਵਟਠਡ
ਢਣਤਥਦਧਨਪਫਬਭਮਯਜ
ਰਲਲ਼ਵਸ਼ਸ਼ਹਖ਼ਗ਼ਜ਼ੜਫ਼ਏਓ

Numerals

၀၇၃၃၈၄၆၅၇၉

Misc

₹ | ||
!#?/_{}[]()--*
:.,,“”‘’,,...•

Vowels

ਅਮਾਇਬੀਉਊਓਏਐਐਂ

Vowel signs and modifiers

Other

ੴ ੴ

Consonants

ਕਖਗਘਙਚਛਜਝੜਵਟਠਡ
ਢਣਤਥਦਧਨਪਫਬਭਮਯਜ
ਰਲਲ਼ਵਸ਼ਸ਼ਹਖ਼ਗ਼ਜ਼ੜਫ਼ਏਓ

Numerals

၀၇၃၃၈၄၆၅၇၉

Misc

₹ | ||
!#?/_{}[]()--*
:.,,“”“,,,...•

Vowels

ਆਆਇਈਉਊਓਏਐਔ

Vowel signs and modifiers

Other

ੴ ੴ

Consonants

ਕਖਗਘਙਚਛਜਝਵਟਠਡ
ਢਣਤਥਦਧਨਪਫਬਭਮਯਜ
ਰਲਲ਼ਵਸ਼ਸ਼ਹਖਗਜ਼ੜਫ਼ਏਓ

Numerals

၀၇၃၃၈၄၆၅၇၉

Misc

₹ | ||
!#?/_{}[]()--*
:.,,“”“””,...•

Vowels

ਅਮਾਇਈਉਊਓਏਐਔ

Vowel signs and modifiers

Other

ੴ ੴ ੴ

Consonants

ਕਖਗਘਙਚਛਜਝਞਟਠਡ
ਢਣਤਥਦਧਨਪਫਬਭਮਯਜ
ਰਲਲ਼ਵਸ਼ਸ਼ਹਖਗਜ਼ੜਫ਼ਏਓ

Numerals

၀၇၃၃၈၄၆၅၇၉

Misc

₹ | ||
!#?/_{}[]()--*
:.,,“”“” ,,,...•

Vowels

ਅਮਾਇਬੀਉਊਓਏਐਐਂ

Vowel signs and modifiers

Other

ੴ ੴ ੴ

Punjabi ਪੰਜਾਬੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਰਨਾਂ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆਈ ਬੋਲੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਹਿੰਦ-ਆਰੀਆ ਬੋਲੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ, ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ੨੦੧੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਤੀਜੀ ਆਮ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। [1] ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਭੰਗੜਾ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ 1947 ਈਸਵੀ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।

ਨਵੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੀ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ, ਹੋਰ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਇਸ ਦਾ ਵੀ ਵਿਕਾਸ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕਈ ਰੂਪ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸੈਰਾਕੀ, ਹਿੰਦਕੋ, ਮਾਝੀ, ਪੋਠੋਹਾਰੀ, ਪਰ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਗੂਣੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਹਨ।

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੀ

ਜੁਲਾਈ, 1951 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਜ਼ੋਰਾਂ-ਸ਼ੋਰਾਂ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਹਾਸ਼ਾ ਪਰੈੱਸ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਬਦਲਣ ਲਈ ਸਾਰਾ ਟਿੱਲ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪਈ ਵੰਡ ਦੀ ਲਕੀਰ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਭਰਨ ਲਈ ਮਹਾਸ਼ਾ ਪਰੈੱਸ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਹਰ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਬੋਲੀ ਲਿਆਇਆ। ‘ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ’ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਨਿਗਾਰ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ, ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਰੋਧੀ ਵਤੀਰੇ ਦਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸੀ (ਹਿੰਦੂ) ਨੇ ਕਦੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਭੰਡਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹੱਲ ਹੈ। ਅਪਰੈਲ, 1951 ਵਿੱਚ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਾਂ ‘ਤੇ ਬੇਵਿਸ਼ਾਸੀ ਹੈ। 1951 ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਸਿੱਖ ਵਕੀਲਾਂ ਤੇ ਉਲੇਮਾ (ਵਿਦਵਾਨਾਂ) ਨੇ ਇੱਕ ਖੁਲਗੀ ਚਿਠੀ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਫ਼ਿਰਕਾਪਰਸਤੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉ।”

ਲਿਪੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਦੋ ਲਿਪੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਪਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਉੱਤੇ ਵੀ ਨਿਰਭਰ

ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ) ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਰਨਮਾਲਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਦੋ ਆਮ ਢੰਗ ਹਨ।[2] ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਚ ਲਿਪੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਬੋਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਲਿਪੀ ਦੇ ਰੂਪ ਚ ਨਹੀਂ।

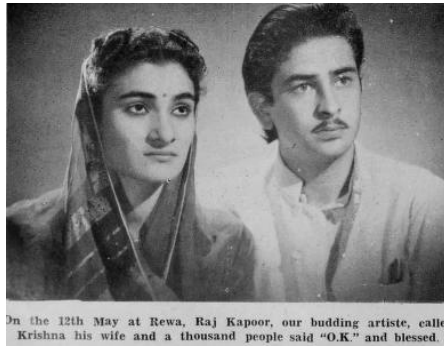
ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਾਂਗ ਹੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਂਗ ਹੀ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸ਼ਬਦ ਹਿੰਦੀ-ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸਪੇਨੀ ਅਤੇ ਡੱਚ ਤੋਂ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਡਾਇਸਪੋਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਉੱਭਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਇਸਪੋਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਬਣਾਏਗੀ।

ਸੁਰਾਤਮਕ ਭਾਸ਼ਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਗੱਲ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਦੂਜੀਆਂ ਇੰਡੋ-ਯੂਰਪੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ ਅੱਡ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਸੁਰਾਤਮਕ ਹੋਣਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੁਰ ਧੁਨੀਆਂ /ਅ/, /ੜ/, /ਏ/, /ਯ/, /ਭ/ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ /ਹ/ ਧੁਨੀ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ /ਅ,ੜ,ਏ,ਯ,ਭ/ ਧੁਨੀਆਂ ਨੀਵੀਂ ਸੁਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਆਦਿ-ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ /ਕ,ਚ,ਟ,ਤ,ਪ/ ਵਿੱਚ ਰੁਪਾਂਤਰਿਤ ਹੋ ਕੇ, ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਸਵਰ ਉੱਤੇ ਨੀਵੀਂ ਸੁਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜਦੋਂ /ਅ/ ਧੁਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ /ਕ/ ਧੁਨੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਡਿੱਗਦੀ ਸੁਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਘੋੜਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ /ਕ/ ਧੁਨੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਡਿੱਗਦੀ ਸੁਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ /ਅ/ ਧੁਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ IPA ਵਿੱਚ ਬਣਾਵਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਦੀ ਡਿੱਗਦੀ ਸੁਰ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਈਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰ ਕੋੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ /ਕ/ ਧੁਨੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਚੜ੍ਹਦੀ ਸੁਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੋਹੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ IPA ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਧੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ /ਅ,ੜ,ਏ,ਯ,ਭ/ ਕਰਮਪੂਰਵਕ /ਗ, ਜ, ਙ, ਬ, ਦ/ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਕੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਅਗਲੇ ਸਵਰ ਉੱਤੇ ਉੱਚੀ ਸਵਰ ਸਹਿਤ ਉੱਚਾਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ- /ਲਾਭ/।

ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦੂਜੀ ਲਿਪੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਕਰਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਦੀ ਨੀਂਹ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਲਿਪੀ ਨਸਤਾਲੀਕ ‘ਤੇ ਧਰੀ ਗਈ ਏ। ਇਹ ਗੁਰਮੁਖੀ(ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਮ ਲਿਪੀ) ਨਾਲੋਂ ਔਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਵੀ ਔਖਾ ਇਸ ਕਿਉਂ ਜੋ ਅਰਬੀ ਲਿਪੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ, ਵਿਚਕਾਰ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਵਾਜ਼ ਲਈ ਕਈ ਅੱਖਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਜਿਵੇਂ:- ‘ਜ਼’ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਚਾਰ, ਅਤੇ ‘ਸ਼’ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਾਸਤੇ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰ ਨੇ। ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਦਰਅਸਲ ਨਸਤਾਲੀਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਨਾਂ ਏ ਅਤੇ ਇਹਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ। ਕੁੱਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਏ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਦੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ਨੇ ਅਪਣੀ ਬਾਣੀ ਕਲਮਬੱਧ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤੀ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਏ ਫਿਰ ਵੀ ਮਜ਼ਹਬੀ ਕਾਰਨਾਂ ਸਦਕਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਲਿਪੀ ਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਏ।

ਰਾਜ ਕਪੂਰ
ਰਾਜ ਕਪੂਰ
ਰਾਜ ਕਪੂਰ

On the 12th May at Rewa, Raj Kapoor, our budding artiste, called Krishna his wife and a thousand people said "O.K." and blessed.

ਰਾਜ ਕਪੂਰ (14 ਦਸੰਬਰ 1924 – 2 ਜੂਨ 1988) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਭਿਨੇਤਾ, ਨਿਰਮਾਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਨ। ਨਹਿਰੂਵਾਦੀ ਸਮਾਜਵਾਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਫਿਲਮਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਦੇ ਉੱਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪੈੜਾਂ ਛੱਡੀਆਂ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ੋਮੈਨ ਸਨ। ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਮਧ-ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਦੀ ਲੋਕਪ੍ਰਿਅਤਾ ਦੰਦਕਥਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਫਿਲਮ ਫੇਅਰ ਅਵਾਰਡ ਜਿੱਤੇ ਅਤੇ ਦੋ ਫਿਲਮਾਂ ਅਵਾਰਾ ਅਤੇ ਬੂਟ ਪਾਲਿਸ਼ ਕੈਨਜ਼ ਫਿਲਮ ਫੈਸਟੀਵਲ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਹੋਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਲਮਾਂ (ਖਾਸਕਰ ਸ਼੍ਰੀ 420) ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਦੀ ਜੋ ਮੂਲ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਆਕਰਸ਼ਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।
ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹੋ...

ਪਤਾਰਿਕਾ

ਮੱਧ ਪਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੁਫਾਵਾਂ
ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪਰਾਚੀਨਤਮ ਪਰਮਾਣ ਹਨ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਸਥਾਈ ਬਸਤੀਆਂ ਨੇ ੯ ੦੦੦ ਸਾਲ ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ। ਇਹੀ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਸਿੰਧੂ-ਘਾਟੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈਆਂ, ਜੋ ੨੬੦੦ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ੧੯੦੦ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਣੇ ਸਿਖਰ ਉੱਤੇ ਸੀ। ਲਗਭਗ ੧੬੦੦ ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਵਿੱਚ ਆਰਿਆ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ-ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੈਦਿਕ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦਾ ਸੂਤਰਪਾਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵੇਦ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣ ਹਨ।

ਪਰ ਆਰਿਆ-ਹਮਲਾ-ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਜੇ ਤੱਕ ਵਿਵਾਦਤ ਹੈ। ਬਾਲ ਗੰਗਾਧਰ ਸਹਿਤ ਸਹਿਤ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਰਿਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਹੀ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੈਦਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਕਰੀਬ ੭੫,੦੦੦ ਸਾਲ ਪਰਾਚੀਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਰਵਿੜ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਦੋਨਾਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ। ੫੦੦ ਈਸਵੀ ਪੂਰਵ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਅਜ਼ਾਦ ਰਾਜ ਬਣ ਗਏ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਰਾਜ-ਵੰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਰ-ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੌਰਿਆ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਸਮਰਾਟ ਅਸ਼ੋਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਹੈ। ੧੮੦ ਈਸਵੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਮੱਧ-ਏਸ਼ਿਆ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਹਮਲੇ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉੱਤਰ-ਭਾਰਤੀ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿੱਚ ਯੂਨਾਨੀ, ਸ਼ੱਕ, ਪਾਰਥੀ ਅਤੇ ਓੜਕ ਕੁਸ਼ਾਣ ਰਾਜ-ਵੰਸ਼ ਸਥਾਪਤ ਹੋਏ।

ਤੀਜੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਉੱਤੇ ਗੁਪਤ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਸੀ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਾਲ ਕਹਾਇਆ। ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਕਾਲ-ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਾਲੁਕ, ਗੁਲਾਮ, ਚੋਲ, ਪੱਲਵ ਅਤੇ ਪਾਂਡੇ ਰਹੇ। ਈਸੇ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਸੰਗਮ-ਸਾਹਿਤ ਆਪਣੇ ਸਿਖਰਾਂ ਤੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਮਿਲ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ। ਸਤਵਾਹਨਾਂ ਅਤੇ ਚਾਲੁਕਿਆਂ ਨੇ ਮੱਧ-ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਵਿਗਿਆਨ, ਕਲਾ, ਸਾਹਿਤ, ਹਿਸਾਬ, ਖਗੋਲ-ਸ਼ਾਸਤਰ, ਪਰਾਚੀਨ ਤਕਨੀਕਾਂ, ਧਰਮ-ਦਰਸ਼ਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਣਕਾਲ ਵਿੱਚ ਵਧੇ-ਫੁੱਲੇ। ੧੨ਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਉੱਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਦਿੱਲੀ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਿਆ; ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਸਾਰਾ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਮੁਗਲ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ। ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਜੇਨਗਰ ਸਾਮਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਨਿਕਲਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਰੂਪ ਵਲੋਂ, ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਜ ਬਾਕੀ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਏ। ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ

ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸਤਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣ ਅਤੇ ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਰਾਠਿਆਂ ਦਾ ਜੋਰ ਹੋਇਆ। ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰਾਜ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ।

੧੭ਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗਾਲ, ਡੱਚ, ਫ਼ਰਾਂਸ, ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਸਹਿਤ ਅਨੇਕਾਂ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਛੁਕ ਸਨ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਾਸਕੀ ਅਰਾਜਕਤਾ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਚੁੱਕਿਆ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਦੇ ਇੱਛੁਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਹੇ ਅਤੇ ੧੮੪੦ ਤੱਕ ਲਗਭਗ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਏ। ੧੮੫੭ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਈਸਟ ਇੰਡਿਆ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਸਫਲ ਬਗ਼ਾਵਤ, ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੇ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭਾਗ ਸਿੱਧੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ।

ਕੋਣਾਰਕ ਚੱਕਰ - ੧੩ਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਉਤੀਸਾ ਦੇ ਸੂਰਜ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿੱਤ, ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸਮਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪਰਸਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਪਟਲ ਉੱਤੇ ਬਦਲਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਰੀਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਚਲਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੌਧਿਕ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਸੂਤਰਪਾਤ ਹੋਇਆ ਜਿਨ੍ਹੇ ਸਾਮਾਜਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਤਰਾਂ ਉੱਤੇ ਅਨੇਕ ਪਰਿਵਰਤਨਾਂ ਏਵਮ ਆਂਦੋਲਨਾਂ ਦੀ ਨੀਂਵ ਰੱਖੀ। ੧੮੮੫ ਵਿੱਚ ਇੰਡਿਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਕਾਂਗਰੇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨੇ ਸਵਤੰਤਰਤਾ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਤੀਮਾਨ ਸਵਰੂਪ ਦਿੱਤਾ। ਵੀਹਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਲੰਬੇ ਸਮਾਂ ਤੱਕ ਅਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਹਿੰਸਾਵਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਚੱਲਿਆ, ਜਿਸਦਾ ਨੇਤਰਤਾਅਲਤ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ, ਜੋ ਆਧਿਕਾਰਿਕ ਰੂਪ ਵਲੋਂ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨੇ ਕੀਤਾ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ - ਨਾਲ ਸ਼ਿਵ ਆਜ਼ਾਦ, ਸਰਦਾਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ, ਰਾਜਗੁਰੂ, ਨੇਤਾਜੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ, ਵੀਰ ਸਾਵਰਕਰ ਆਦਿ ਦੇ ਨੇਤਰਤਾਅਤੇ

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। In Indo-Aryan dialectology generally, the presence of transitional dialects creates problems in assigning some dialects to one or another language. However, over the last century there has usually been little disagreement when it comes to defining the core region of the Punjabi language. ਐਥਨੋਲੋਗ 2005 (ਬੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਗਿਆਨਕੋਸ਼) ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ 8.8 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦਸਵੀਂ ਬੋਲੀ ਹੈ। 2008 ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ 76,334,300 ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 2001 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 29,102,477 ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। The British linguist George Abraham Grierson came to the conclusion that a group of dialects known collectively as western Punjabi spoken north and west of the Punjab heartland, in the Indus valley itself and on the lower reaches of the other four tributaries (excluding the Beas River), in fact constituted a language distinct from Punjabi. ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮੁੱਖ ਅਤੇ ਉਪ-ਬੋਲੀਆਂ ਹਨ- ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ। ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ He named this group of dialects Lahnda in a volume of the Language Survey of India (LSI) published in 1919. ਪੱਛਮੀ ਪਹਾੜੀ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣੇ ਸੁਰ-ਵਿਗਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਅਜੋਕੀ ਹਿੰਦ-ਯੂਰਪੀ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਬੋਲੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਉਪ-

ਬੋਲੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਮਾੜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਉਪ-ਬੋਲੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਪ-ਬੋਲੀ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾੜਾ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਅਜੋਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਉਪ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। He grouped as southern Lahnda the dialects that are now recognized as Saraiki. In the National Census of Pakistan (1981) Saraiki and Hindko (previously categorized as Western Punjabi), got the status of separate languages. [23] which explains the decrease in the percentage of Punjabi speakers. ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨੇੜਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ ਪਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ, ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ੨੦੧੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਤੀਜੀ ਆਮ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। [1] ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਤੰਗੜਾ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। In Indo-Aryan dialectology generally, the presence of transitional dialects creates problems in assigning some dialects to one or another language. However, over the last century there has usually been little disagreement when it comes to defining the core region of the Punjabi language. ਐਥਨੋਲੋਗ 2005 (ਬੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਗਿਆਨਕੋਸ਼) ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ 8.8 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦਸਵੀਂ ਬੋਲੀ ਹੈ। 2008 ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ 76,334,300 ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 2001 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 29,102,477 ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। The British linguist George Abraham Grierson came to the conclusion that a group of dialects known collectively as western Punjabi spoken north and west of the Punjab heartland, in the Indus valley itself and on the lower reaches of the other four tributaries (excluding the Beas River), in fact constituted a language distinct from Punjabi. ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮੁੱਖ ਅਤੇ ਉਪ-ਬੋਲੀਆਂ ਹਨ- ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ। ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ He named this group of dialects Lahnda in a volume of the Language Survey of India (LSI) published in 1919. ਪੱਛਮੀ ਪਹਾੜੀ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣੇ ਸੁਰ-ਵਿਗਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਅਜੋਕੀ

ਹਿੰਦ-ਯੂਰਪੀ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਬੋਲੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਉਪ-ਬੋਲੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਮਾਝੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਉਪ-ਬੋਲੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਪ-ਬੋਲੀ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਝਾ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਅਜੋਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਉਪ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਵੇਰਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। He grouped as southern Lahnda the dialects that are now recognized as Saraiki. In the National Census of Pakistan (1981) Saraiki and Hindko (previously categorized as Western Punjabi), got the status of separate languages, [23] which explains the decrease in the percentage of Punjabi speakers. ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨੇੜਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ ਪਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ, ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ੨੦੧੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਤੀਜੀ ਆਮ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। [1] ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਭੰਗੜਾ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। In Indo-Aryan dialectology generally, the presence of transitional dialects creates problems in assigning some dialects to one or another language. However, over the last century there has usually been little disagreement when it comes to defining the core region of the Punjabi language. ਐਬਨੇਲੋਗ 2005 (ਬੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵਗਿਆਨਕੋਸ਼) ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ 8.8 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦਸਵੀਂ ਬੋਲੀ ਹੈ। 2008 ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ 76,334,300 ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 2001 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 29,102,477 ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। The British linguist George Abraham Grierson came to the conclusion that a group of dialects known collectively as western Punjabi spoken north and west of the Punjab heartland, in the Indus valley itself and on the lower reaches of the other four tributaries (excluding the Beas River), in fact constituted a language distinct from Punjabi. ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮੁੱਖ ਅਤੇ ਉਪ-ਬੋਲੀਆਂ ਹਨ- ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ। ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ He named this group of dialects Lahnda in

a volume of the Language Survey of India (LSI) published in 1919. ਪੱਛਮੀ ਪਹਾੜੀ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣੇ ਸੁਰ-ਵਿਗਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਅਜੋਕੀ ਹਿੰਦ-ਯੁਰਪੀ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਬੋਲੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਉਪ-ਬੋਲੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਮਾਝੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਉਪ-ਬੋਲੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਪ-ਬੋਲੀ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਝਾ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਅਜੋਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਉਪ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। He grouped as southern Lahnda the dialects that are now recognized as Saraiki. In the National Census of Pakistan (1981) Saraiki and Hindko (previously categorized as Western Punjabi), got the status of separate languages, [23] which explains the decrease in the percentage of Punjabi speakers. ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨੇੜਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ ਪਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ, ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ੨੦੧੧ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਤੀਜੀ ਆਮ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। [1] ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹੇ ਭੰਗੜਾ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਚੰਗਾ ਨਾਮਣਾ